

İSTANBUL BAROSU BAŞKANI ORHAN APAYDIN'IN
AÇIŞ KONUŞMASI

İnsan haklarını Birleşmiş Milletler üyesi tüm ülkelerde güvence altına almayı amaçlayan "İnsan Hakları Evrensel Bildirisi" 1978 yılında 30.yılına ulaşmış bulunmaktadır. Avrupa Konseyi üyesi devletler arasında imzalanan 1950 Roma Sözleşmesi'nin yürürlüğe girişinin 25. yıldönümü de içinde bulunduğumuz yıla rastlamıştır. İnsan haklarını korumayı meslek edinen avukatların ülkemizde en eski örgütü İstanbul Barosu da 1978 yılında yaşamının 100. yılını tamamlamış bulunuyor. Bu üç yıldönümü nede niyle Avrupa Konseyi ve İstanbul Barosunun işbirliği ile "Avrupa'da İnsan Hakları" konulu bu toplantı düzenlenmiştir.

3 Eylül 1954 tarihinde yeterli sayıda onaylama işlemi tamamlanarak yürürlüğe giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi özünde Birleşmiş Milletler Evrensel Bildirisindeki ilkeleri benimsemiştir. Ancak uluslararası hukuk alanında bu Sözleşmenin özelliğini üye devletlerde uygulanmasının devletler-üstü bir yargı denetimine bağlanmış olması oluşturmuyor. Böylece Avrupa Konseyi üyesi devletlerde insan haklarına ve özgürlüklerine saygı yalnız ahlaksal değil hukuksal yaptırımlara da bağlanmış olmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi açıkladığımız niteliği ile insan olmanın gereği olan hak ve özgürlükleri belirten bir liste olmaktan öteye zorlamayı içeren bir hukuk belgesi değeri kazanmıştır.

Avrupa Konseyi statüsü de İnsan Hakları Sözleşmesini tanımlayan bir anlam taşıyor. Konsey statüsüne göre (Madde 3) Avrupa Konseyi'nin her üyesi, "hukukun üstünlüğü ilkesini gerçekleştirmeyi ve ülkesinde yaşayan her kişiyi insan haklarından ve ana özgürlüklerden yararlandırmayı" bir hukuksal yükümlülük olarak üstlenmiştir. Avrupa Konseyi bu yükümlülüğe aykırı davranışı örgütte temsil hakkından yoksun bırakmak yaptırımına bağlanmaktadır. Bu yaptırımın uygulanma yoluna gidilmesi Yunanistan'da faşist albaylar cuntasının Konsey'den çekilmesiyle sonuçlanmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 25. yılında üye ülkelerin tümünde insan haklarının saygı gördüğünü, Sözleşmenin ihlâlle uğramadığını söylemek gerçeğin bir ifadesi olacaktır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yaşama geçirilmesi hak ve özgürlüklerin soyutluktan somutluğa dönüşmesine büyük ölçüde bağlıdır. Bugün burada yapılmakta olan toplantı ve Konseyin sözleşme hükümlerinin yaşama geçirilmesine yönelik diğer çalışmaları sanırız ki bu amacı izlemektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yaşama geçirilmesinde hukuk uygulayıcılarının rolleri başlıbaşına bir değer taşımaktadır. Sözleşmeye aykırı davranışların ortaya çıkması durumunda hakları ihlâl edilenlerin Konseyin yargı organlarına başvurmaları başka bir deyişle kişilerin veya devlet dışı örgüt ve toplulukların Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonunda haklarını arama yollarına geçebilmeleri durumunda savunma mesleğinin görev alanı da ulusal sınırlar dışına çıkarak genişlemektedir. Burada bu konuda önemli sorun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf devletlerin tümünde bireylerin Konsey yargı organlarına başvurma haklarının tanınmamış olmasıyla kendisini göstermektedir. Bugün Avrupa Konseyi'nin faşist rejimlerin yıkılmasından sonra örgüte giren Portekiz ve İspanya ile birlikte 20 üyesi vardır. Bu 20 üye arasında yalnız 5 devlet Türkiye, Fransa, Yunanistan, Kıbrıs ve Malta kişilerin başvurma haklarını tanımamışlardır. Ülkesinde insan haklarını ihlâl eden bir devlete karşı başka bir devletin yargısal denetim mekanizmasını işletebilmesi yeterli bir güvence değildir.

Bu bakımdan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yaşıma geçirilmesi konusunda ülkemiz bakımından kişilerin İnsan Hakları Komisyonu'na başvurma hakkının ve İnsan Hakları Avrupa Divanı'nın zorunlu yetkisinin tanınması Türk hukukçuları için hızla çözüme kavuşturulması gereken güncel bir sorun niteliği taşıyor.

Avrupa Konseyi'nde İnsan Hakları Sözleşmesinin uygulanmasında yargısal denetim mekanizmasının işlenmesi iç hukuklarda başvurma yollarının tüketilmesine bağlıdır. Ancak bu ilkenin açığa kavuşturulması gerekir. Şöyle ki; Sözleşme, temel haklar arasında suç isnadı ile karşılaşılan kişinin yasal, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılanma hakkını da saymaktadır. (Madde 6) Ülkemizde 12 Mart döneminde kurulan Devlet Güvenlik Mahkemeleri tipinde siyasal iktidara bağlı, yarı askeri ve olağandışı kuruluşlar ile adına İhtisas Mahkemesi de denso özel siyasal mahkeme niteliği taşıyan kuruluşların bir olaya el koyması durumunda Sözleşmenin 26. maddesi uygulanabilecek ve kişilerin başvurma hakkı bunların karar vermesi hükmüne ni bağlanacaktır? Bu sorun çözüme bağlanmalı ve iç hukuktaki başvurma yolları bağımsız ve tarafsız hâkimlerden oluşan mahkemelere yapılan başvuru olarak kabul edilmelidir.

Avrupa Konseyi üyesi devletler ülkelerinde çoğulcu demokratik ilkelere dayanan hukukun üstünlüğünü kabul etmektedirler. Sınırsız düşünce özgürlüğü ve tüm sosyal sınıfların siyasal örgütlenme hakları çoğulcu demokratik düzenin "onlarsız olmaz" koşulunu oluşturur. İşçi sınıfının kendine dönük çıkarları ve bilimsel öğretisi doğrultusunda siyasal örgütlenme ve demokratik yollardan siyasal iktidarı elde edebilme hakkı İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ve Konsey statüsünde yer alan ilkelerin doğal bir sonucudur. Oysa Avrupa Konseyi üyesi devletlerin tümünde bu hakkın saygı gördüğünü söylemek olanağı yoktur. Ulusal pozitif hukuklar açısından işçi sınıfının bilimsel öğretisi doğrultusunda düşünce açıklamasını ve siyasal örgütlenme hakkını kabul etmeyen tek ülke olarak ise Türkiye kalmıştır. Devletimiz Konsey statüsünde ve İnsan Hakları Sözleşmesi'nde üstlendiği yükümlülüklerin bir gereği olarak Türk pozitif hukukunda yürürlükte bulunan ve faşist İtalyan Ceza Yasasından alınan hükümleri ve yasaları kaldırmak zorundadır.

İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 17. maddesinde yer alan hak ve özgürlüklerin yok edilmesine yönelik eylemlerin yapılmasına özgürlük tanınmayacağı biçimindeki hüküm çoğulcu demokratik ilkelerin işlenmesine engel olamaz. Fransız Burjuva Devriminin liderlerinden Saint-Juste'nin "Özgürlük düşmanlarına özgürlük tanınmaz" biçiminde açıkladığı bu ilke sözünde feodal ayrıcalıkları geri getirmeyi amaçlayan karşı devrimci eylemleri hedef almıştır. İhtilal döneminde ortaya atılan bu görüşün bugün insan haklarına ve özgürlüklerine düşman rejimleri haklı gösterme gerekçesi olarak kullanılması aldatıcılıktan öteye bir anlam taşımaz. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 17 maddesinde yer alan ilke uygulanmada da özellikle ülkemizde ve özgürlük düşmanlarının ileri sürdükleri biçimde yorumlanmamakta sadece zorbalık eylemlerini hedef almaktadır. Türkiye dışında tüm Avrupa Konseyi üyesi ülkelere işçi sınıfının siyasal partilerinin yasallığının kabul edilmesi ve hatta iktidar olabileme durumuna gelmeleri bunun en canlı örneğini oluşturur.

Birleşmiş Milletler çerçevesinde İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde yer alan ilkelerin yaşıma geçirilmesini amaçlayan Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Sözleşmesi de yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmeler insan hak ve özgürlüklerini somutlaştırmakta ve uygulanmasını denetimine bağlanmaktadır. Türkiye bu sözleşmeleri onaylamayan devletler arasındadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini tanımlayan Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin, ırk ayırımını önleyen Türkiye tarafından onaylanarak yürürlüğe girmesini Türk hukukçuları olarak siyasal iktidarlardan istiyoruz.

Sözleşmenin

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmalar"a yasa değeri tanımıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Anayasa hükmü karşısında iç hukuk bakımından yasa değerindedir. Anayasa Mahkemesi bir çok kararında uluslararası insan hakları sözleşmeleri hükümlerine dayanmıştır. Danıştay, uluslararası insan hakları sözleşmeleri ve Helsinki Sonuç Belgesi hükümlerini uygulayarak İsveç Radyo ve Televizyoncularına uygulanan işlemi iptâl etmiştir. Yüksek Mahkeme kararları karşısında hâkim, savcı ve avukat olarak hukuk uygulayıcıları İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Helsinki Sonuç Belgesi hükümlerini iç hukuka yansıtma görevini yerine getirmelidirler.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARŞİVİ
TÜSTA
ARŞİVİ
NABİL VARLI
KOLEKSİYONU